

A fordítás alapjául szolgáló mű
Peter Bichsel *Eigentlich möchte Frau Blum den
Milchmann kennenlernen*
© Suhrkamp Taschenbuch Verlag,
Frankfurt am Main, 1996

Grafikus Részegh Botond

ISBN 978-606-8351-43-8

© Bookart Kiadó, 2013
Magyar fordítás © Szijj Ferenc

EMELETEK

Képzeljünk el egy házat, háromemeleteset, lépcsővel, amely összeköti és elválasztja az emeleteket, cseréptetővel; egy házat egy utcában, értékes telken beszorítva más házak közé, utcára néző ablakokkal, udvarról nyíló lépcsőházi bejárattal.

A földszinten nem lakna senki. Még soha senkit nem láttak a földszinten. A földszinten ugyanaz a barna ajtó van, pattogzik le róla a festék, tejüveg, kék csíkos függöny. A földszinten talán nem lakik senki.

Első emelet: barna ajtó, lepattogzó festék, tejüveg. Itt lakik valaki.

Második emelet: itt is lakik valaki.

És a harmadikon lakik valaki.

Ha valaki kiköltözik, másvalaki beköltözik. Az első nap még érezni a szagot, valaki szerette a fokhagymát, vagy érezni a műszerész olajszagát vagy az asztalos fűrészporát, később még talán a kicsiknek a pelenkaszagát, de aztán, már a harmadik napon minden szag ismét a házé, ezé a háromemeletes házé.

A második emeleten ismét lakik valaki.

A névtáblákat kicserélik.

Egy telefonszerelő kinyitja lent a lépcsőházban a szekrénykét, átállítja a csatlakozást, és káromkodik, még egyszer átállítja, és elmegy.

Talán mégiscsak lakik valaki a földszinten.

Tavasszal, április 4-én például, a nap rajzot vet a lépcsőre a második és a harmadik emelet között, ugyanazt a rajzot, mint tavaly.

A harmadik emeleten lakó kislány bekopog a második emeletre, és udvariasan és szégyenlősen arra kéri a nénit, hogy adja vissza a labdát, amely a harmadik emeletről a második emeleti erkélyre pottyant.

A padlást lécekkel osztották fel, minden emeletnek van egy rekesze, minden rekeszt lakattal zárnak, lakatok őrzik a régi matracokat, fényképalbumokat és naplókat, tükröket.

Kéthetente valaki felsöpri a padlást.

A házalók először a legfelső emeleten csengetnek be. Miután megkérdezték, hogy feljebb lakik-e valaki, lemennek, becsengetnek a másodikon, aztán az elsőn, aztán a földszinten. A remény megkönnyíti a lépcsőmászást, és csalódottan csak lefelé lehet menni. A házalóknak házakkal van dolguk.

Az erdészeknek az erdővel van dolguk. A nőknek a várakozással van dolguk.

A házak: házak.

A FÉRFIAK

Ott ült. Ha megkérdezték volna tőle, mióta, azt válaszolta volna: „Én mindig itt ülök.”

Itt várt, hol egy barátnőre, egy kolléganőre, a vonatra, hol az estére.

A pincér bizalmasan mosolygott, ha hozta a kávé. Volt egy piros pénztárcája, és az úgy hozzátartozott, ahogy egy fiatal nőhöz hozzá tartozhat egy pénztárca. Előfordult, hogy valaki kifizette a kávéját, de akkor jött a barátnője vagy a vonat, és ő megköszönte a meghívást.

Ma azt mondták neki az irodában, hogy milyen helyes, a főnök mondta neki, játszadozott a pénztárcával.

Szép nőknek nem kellene várniuk, gondolták. Ő még fiatal, ezt is gondolták. Kicsit lehetne romlott, ezt kívánták.

Letüdőzi a cigarettát, ezt látták. Egy barátnője tanította meg rá, ezt tudták.

Fél hétkor indul a vonat. Nézték, ahogy kibombolta a szűk kabátot, levetette, kihámozta magát. Később újra felvette, belebújt, végigsimított a derekán.

Nagy szája van.

Szép haja van.

Kicsi és karcsú.

Ismerték a hangját: „Egy kávé kérek – köszönöm – viszontlátásra.” Lány hang.

Őzike-szemek.

Megkérdezhették volna. A pincér megkérdezte: – Mit parancsol?

Egy kislány, egy gyerek, egy baba, egy pillangó, ezt is gondolták.

Megkérdezhették volna.

Finom keze van.

Itt várt, hol egy barátnőre, egy kolléganőre, a vonatra, hol az estére.

Egy kislány.

Ha megkérdezik, akkor már nő.

VIRÁGOK

Aztán a férfi elképzelte őt egy virágboltban, zöld kötényben és szegfűmosollyal.

Belépne, és megkérdezné, hogy lehet-e itt virágot venni, és a nő megijedne és mosolyogna és azt mondaná:

– Itt szinte csak virágot lehet venni –, és ő is nevetne.

– Igen, látom – mondaná a férfi. Aztán azt kérdezné:

– Van illatuk?

A nő nem válaszol. Kézbe vesz egy sárga virágot a legközelebbi vázából, és forgatja a hüvelyk- és mutatóujja között.

– Mit parancsol? – akarja kérdezni, de inkább nem teszi.

– Azt kérdezte, „van illatuk”, kérdi magában.

„Nekem ez elég kínos”, gondolja. Gondolatban próbálja odasúgni a férfinak, mit kellene mondania:

„Milyen sok virág van itt.”

„Szereti a piros virágokat.”

„Nagyon szépek az őszirózsák.”

„Hogy hívják a virágokat.” De a nő elfelejtette.

„Milyen sok virág van itt.” – „Szeretem a

virágokat”, mondaná a nő. „Szépek az őszirózsák”, mondhatná a férfi.

„Főleg a pirosak”, válaszolná a nő.

És tudja, hogy van illatuk, de a virágoknak egészen más illatuk van, ezt is tudja.

– A virágoknak egészen más illatuk van – mondja.

És a férfi nem mondana semmit.

És később megkérdezné a nő: – Mit csinál itt? –, és a férfi azt válaszolná: – Virágokat árulok.

– Miért nincs illatuk? – kérdezi a nő.

– Mert ezek papírvirágok.

– Ó, milyen szépek – suttogja a nő.

– De nincs illatuk – mondja a férfi.

– Nem lehet csinálni nekik illatot? – mondja a nő szánakozva.

Vagy a férfi azt mondaná: – Papírvirágokat csinállok.

– Ó, azt biztosan nagyon nehéz – mondja erre a nő –, én is szeretnék érteni hozzá, de nem szeretem a papírvirágokat.

– Miért csinállok papírvirágokat? – gondolná a férfi, amikor elmegy.

PÜNKÖSDI RÓZSÁK

Egy öreg hölgy postaládájába valaki egy csokor virágot dugott, virágokat egy jól trágyázott kertből, kövér pünkösdi rózsákat. Egy öreg hölgy virágot hozott egy öreg hölgynek egy újság hirdetési oldalába csomagolva, kövéret, mint a karfiol, és használhatót.

Fáradtságosan behozta a városba, fekete kabátban, fátalos kalapban, gyapjúharisnyában. – Adele örülni fog, Adele szereti a virágokat –, mondta, és: – Nekünk olyan sok van a kertben, nem tudjuk, hová tegyük őket –, és: – Adele az ötödiken lakik, bedugom a virágokat a postaládába, Adele biztosan megtalálja őket, Adele örülni fog.

Adele mindig egyedül volt, és tetvei voltak, amikor iskolába járt, Adele hetvenkét éves.

Adele tréfálkozik a tejesemberrel, és megszámolja a visszajárót, drágul a tej. Adele soha nem kapott ajándékba rózsát. A rózsa sokba kerül, és hamar elhervad. Ért a muskátlihoz, tojáshegyet tör darabokra, és sokáig vízben tartja őket, esővízben. Kis fákká nőttek a muskátlik, beszélgetni kell róluk, ha Adeléhez jön az ember. Mindenkinek elmeséli, hogyan kell gondozni

őket, és elmondja, hogy az édesanyjáé voltak a legszebbek a faluban.

Adele örülni fog. Jól mutatnak a pünkösdi rózsák a csipkeszegélyes fehér terítőn. Szépek lettek az idén, húsosak, mint a káposztatorzsa. Adele újságot rak majd a váza alá, egy újságot a halálozási hírekkel.

Adele idős asszony. A szomszédasszony a múlt héten halt meg, hetvenhárom éves volt, nyolcvankilences évjárat, 1889. Öregkori rák, ezt tudja Adele. Megkérdezte az orvost.

Adele is adott egy frankot a szomszédasszony koszorújára. – Ez a jótét lélek – mondta –, biztos ő is adott volna értem egy frankot.

Adele temetésére majd eljön az unokaöccse Aarauból. Az unokaöccse banktisztviselő Aarauban.

És Adele hetvenkettő. 1890-es évjárat.

1900-ban negyedikes volt, Widmer tanár úr tanította, a tanár úr szerette a vöröset. Adele jó volt szóbeli számolásból. Az osztálytársai közül sokan meghaltak, nemrég a Veronika. A többiek ritkán látni. Néha bejön valamelyik a városba, és hoz babot vagy egy karfiolt.

A fordító jegyzete

Leginkább talán arról tartozom számadással, hogy miért változtattam meg a könyv címét, pontosabban hogy miért nem az eredeti cím fordítása lett a magyar cím, noha az eredeti már elég régi: 1964-ben jelent meg a könyv, és rögtön nagy sikere lett, a következő évben Peter Bichsel megkapta a Gruppe 47 díját.

Eigentlich möchte Frau Blum den Milchmann kennenlernen – ez volt az eredeti cím, és felteszem, ez egy német anyanyelvűnek is elég furcsán hangzik mint könyvcím. Ez a mondat *A tejesember* című rövid történet egyik mondata. Érdekes, hogy a történetek mind egy szavas címeket viselnek, a könyvnek meg ilyen hosszú címe van. Ugyanakkor nagyon kifejező cím: Blum asszony, hétköznapi név, a tejesember is hétköznapi jelenség lehetett akkoriban, és van közöttük valami bizonytalanság, homályosság, titokzatosság, van kettejük viszonyában valami egyszerű rejtélyesség. És ez nagyjából mindegyik történetet jellemzi. Szinte mindegyik történet a hétköznapiakból kiragadott jelenet, gyakran kifejezetten utalás történik az ismétlődésre, hogy ez mindig így megy, mint például abban a történetben, amelyből a cím származik – a tejesember naponta hozza a tejet és a vaját Blum asszonynak, vagy *A lány* című történet-

ben – a szülők naponta várják haza a lányukat, aki a városban dolgozik. Még a *Regény* című történet is, amely a címe és a kezdete alapján valami rendkívüli dolgot lenne hivatott elmesélni, az is aztán belesimul a hétköznapiakba. A szereplőkről nem sokat tudunk meg, némelyik történetben nevek sem bukkannak fel, csak személyes névmások utalnak férfira és nőre (ami, mellesleg, nem könnyíti meg a magyar fordító dolgát). És csak kevés dolog történik ezekben a történetekben, de a hétköznapiság és az ismétlődés miatt tudjuk, hogy itt sorsokról lehet szó. Ami mégis történik, abban – akár a címben – van valami bizonytalanság, homályosság, titokzatosság. Blum asszony tulajdonképpen szívesen megismerkedne a tejesemberrel – miért nem teszi? Csak a kezét képzei el, az agyonmosott kezét, és a tejesember is csak Blum asszony füléről találgat egy általa régebben ismert, Blum nevű férfi alapján.

Nagyon kifejező tehát az eredeti cím, nincs is racionális indokom arra, miért nem a fordítását tettem meg én is címnek. Inkább csak a nyelvi érzéseimre hagytam, ha vannak olyanok egyáltalán. Egyrészt a magyar változat jóval hosszabb, mint az eredeti, túl hosszúnak éreztem könyvcímnek, annak ellenére is, hogy az eredeti sem szokványos hosszúságú. Másrészt idegenkedtem attól hogy a „tulajdonképpen” szó szerepeljen a címben. Ráadásul az eredeti-

ben ugye az első szó („kiemelt mondatrész”), de már a szövegben is hátrébb tettem, így kevésbé lett hangsúlyos. Ezzel ugyan kétségkívül kissé megváltozott a mondat értelme (Blum asszony akarata, hogy megismerkedjen a tejesemberrel, gyengült), de maga a mondat talán így szebben hangzik. Harmadrészt némileg az is a változtatás mellett szólt, hogy van az eredeti címbe két olyan szó, amely a magyar olvasónak feltehetőleg kevesebbet mond, mint a német anyanyelvű, esetleg svájci olvasónak: a „Blum” a könyvben előforduló kevés vezetéknév egyike, nyilvánvalóan fontos az egyszerűsége és hétköznapi-sága, de ezt a magyar olvasó talán nem érzékeli olyan egyértelműen. A „tejesember” pedig ismeretlen nálunk, legfeljebb Sólem Aléchem *Tóbiás, a tejesember* című regényéből ismerhetjük, egyébként nálunk a „milimári” szót ismeri a kulturális emlékezet.

Az új cím teljes mértékben fordítói önkény. *A tenger mellől* című történet kulcsmondata, többször is ismétlődik a szövegben, a tenger mellől írt levél olvasója – a feleség lehet az – nyilvánvalóan fennakad a semmi rendkívülit nem tartalmazó levélnek ezen a mondatán: „Jó, hogy mindig enyhe szellő fúj a tenger felől.” Talán valamennyire az új cím is közvetíteni tudja a hétköznapiság és a titokzatosság gyengéd összjátékát.

Sziji Ferenc

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BICHSEL, PETER

Enyhe szellő a tenger felől / Peter Bichsel. - Miercurea-

Ciuc : Bookart, 2013

ISBN 978-606-8351-43-8

821.112.2(494)-31=511.141

A kiadásért felel a Bookart Kiadó igazgatója

Megjelent 5 ív terjedelemben

Caslon betűtípussal szedve

90 g-os Munken Print Cream papíron

Szerkesztette Hajdú Farkas-Zoltán

Korrektor Mihály Emőke

Tördelő Hajdú Áron

Műszaki vezető Császár Csilla

Készült a csíkszeredai Alutus Rt. nyomdájában

Felelős vezető Hajdú Áron igazgató

TARTALOM

EMELETEK	5
A FÉRFIAK	8
VIRÁGOK	10
PÜNKÖSDI RÓZSÁK	12
NOVEMBER	14
AZ OROSZLÁNOK	16
ZENEDOBOZOK	18
FAGYAPOT	20
AZ Ő ESTÉJE	23
A TEJESEMBER	27
GIGON ÚR	30
A HIVATALNOKOK	33
A TENGER MELLŐL	35
A KÉS	38
SAN SALVADOR	40
A KÁRTYAJÁTÉK	42
AZ ÁLLATBARÁT	45
A NAGYNÉNI	47
A LÁNY	51
REGÉNY	54
MAGYARÁZAT	57
A FORDÍTÓ JEGYZETE	59